

УДК 330.341.1:004(477)

Шчупаківський Р. В.,

shch.roman.v@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2036-0332,

д. ю. н., докторант, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО БАЗИСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено теоретико-прикладні засади формування та розвитку інституціонального базису цифровізації як визначальної передумови підвищення конкурентоспроможності національної економіки України. Обґрунтовано, що ефективність цифрової трансформації залежить від якості інституціонального середовища, спроможності держави формувати сучасну систему нормативно-правового, організаційно-управлінського, інфраструктурного, ресурсного та інтеграційного забезпечення цифрового розвитку. Запропоновано трактувати інституціональний базис цифровізації та посилення конкурентоспроможності національної економіки як цілісну систему взаємопов'язаних інститутів, нормативно-правових положень, організаційно-управлінських механізмів, економічних інструментів і регуляторних рішень, спрямованих на формування сприятливого середовища для цифрової трансформації, інноваційного розвитку та технологічної модернізації. Визначено інституціональний базис цифровізації, до якого віднесено нормативно-правову, організаційно-управлінську, інфраструктурну, ресурсну та євроінтеграційну складові. Обґрунтовано доцільність комплексного розвитку цифрової, інноваційно-технологічної та безпекової інфраструктури, формування цифрових платформ взаємодії держави, бізнесу, науки й освіти, удосконалення механізмів фінансово-інвестиційної підтримки цифровізації та розвитку людського капіталу. Запропоновано напрями гармонізації національного цифрового законодавства з правовою системою ЄС, активізації міжнародної технологічної кооперації та інтеграції України до європейських і глобальних цифрових екосистем. Доведено причинно-наслідковий зв'язок між якістю інституціонального середовища, темпами цифрової трансформації та рівнем конкурентоспроможності національної економіки. Обґрунтовано, що стратегічним результатом удосконалення інституціонального базису має стати зміцнення технологічної конкурентоспроможності України через підвищення продуктивності праці, активізацію інноваційної діяльності, розвиток високотехнологічного експорту, цифрових сервісів та економіки знань.

Ключові слова: цифровізація, цифрова трансформація, інституціональний базис, національна економіка, конкурентоспроможність, модернізація, ІКТ-сектор, інноваційний розвиток.

Shchupakivskiy R. V.,

shch.roman.v@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2036-0332,

Doctor of Juridical Sciences, Doctoral Studies Student, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE INSTITUTIONAL BASIS OF DIGITALIZATION AND STRENGTHENING THE COMPETITIVENESS OF UKRAINE'S NATIONAL ECONOMY

Abstract. This article examines the theoretical and practical foundations for the formation and development of the institutional framework for digitalization as a key prerequisite for enhancing the competitiveness of Ukraine's national economy. It is argued that the effectiveness of digital transformation depends on the quality of the institutional environment and the state's capacity to establish a modern system of regulatory, organizational, managerial, infrastructural, resource-related and integration-related support for digital development. It is proposed that the institutional basis for digitalization and the enhancement of the national economy's competitiveness be interpreted as a holistic system of interrelated institutions, regulatory and legal provisions, organizational and managerial mechanisms, economic instruments and regulatory decisions aimed at creating a favorable environment for digital transformation, innovative development and technological modernization. The institutional basis for digitalization has been defined, comprising regulatory and legal, organizational and managerial, infrastructural, resource-related and European integration components. The paper justifies the need for the comprehensive development of digital, innovation- and technology-based, and security infrastructure; the creation of digital platforms for interaction between the state, business, science and

education; and the improvement of mechanisms for financial and investment support for digitalization and the development of human capital. Directions are proposed for harmonizing national digital legislation with the EU legal system, intensifying international technological cooperation and integrating Ukraine into European and global digital ecosystems. A causal link has been demonstrated between the quality of the institutional environment, the pace of digital transformation and the level of competitiveness of the national economy. It is argued that the strategic outcome of improving the institutional framework should be the strengthening of Ukraine's technological competitiveness through increased labor productivity, the stimulation of innovation, and the development of high-tech exports, digital services and the knowledge economy.

Keywords: digitalization, digital transformation, institutional basis, national economy, competitiveness, modernization, ICT sector, innovative development.

JEL Classification: O38, L86, F63.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-87-11>

Постановка проблеми. Інституціональне середовище, незважаючи на його багатокомпонентний характер, багаторівневу структуру, різноманітність наукових підходів до трактування та переважно опосередкований механізм впливу на економічні процеси, у сучасній економічній науці розглядається як один із ключових чинників соціально-економічного розвитку. Передумови такого підходу були закладені ще в межах класичної політичної економії, представники якої наголошували на важливості держави, інституту власності, правил ведення господарської діяльності та суспільних норм для забезпечення економічного прогресу. Водночас концептуальне оформлення інституціональної парадигми відбулося у XX столітті завдяки розвитку інституціональної та неінституціональної економічної теорії. Саме в цей період було обґрунтовано, що довгострокове економічне зростання, структурна модернізація, інноваційний розвиток і міжнародна конкурентоспроможність визначаються не лише наявністю виробничих ресурсів чи технологічного потенціалу, а й рівнем розвитку інституцій, ефективністю формальних і неформальних правил економічної взаємодії, стабільністю правового середовища, рівнем суспільної довіри та спроможністю державних інституцій забезпечувати сприятливі умови для функціонування економіки. Унаслідок цього інституціональне середовище почали трактувати як комплексну систему, що формує рамкові умови економічної поведінки суб'єктів господарювання, визначає напрями трансформаційних процесів і створює передумови для керованого розвитку економіки та суспільства.

Попри відносну лаконічність самого терміну, поняття інституціонального середовища характеризується значною змістовною ємністю та охоплює широкий спектр взаємопов'язаних елементів, інститутів і механізмів. До його складу належать нормативно-правова база, система державного регулювання та публічного адміністрування, інститути власності, конкурентної політики, фінансового та інвестиційного забезпечення, а також сукупність умов здійснення господарської діяльності, які формують якість бізнес-середовища. Водночас важливими складовими інституціонального середовища є механізми економічного стимулювання,

інфраструктурне забезпечення розвитку, інструменти підтримки підприємницької діяльності та інші елементи, що визначають ефективність функціонування національної економіки.

Окрім цього, інституціональне середовище охоплює систему організаційно-управлінських механізмів, інструменти взаємодії держави, бізнесу й наукової сфери, а також інститути, які забезпечують адаптацію економіки до нових викликів, ризиків і структурних трансформацій. Практика провідних країн світу переконливо засвідчує, що саме якість інституціонального забезпечення є одним із визначальних чинників темпів цифрової трансформації, масштабів інноваційної активності, ефективності структурної модернізації економіки та її інтеграції у світовий економічний простір. Від рівня розвитку інституцій значною мірою залежить здатність держави забезпечувати ефективне впровадження цифрових технологій, підвищувати конкурентоспроможність національної економіки та формувати передумови для довгострокового економічного розвитку.

За сучасних умов Україна потребує формування якісно нової моделі економічного розвитку, здатної забезпечити стійкість національного господарства в умовах воєнних викликів, глобальної економічної нестабільності та загострення міжнародної технологічної конкуренції. У цьому контексті цифровізація набуває значення не лише напряму технологічної модернізації виробництва чи розвитку сектора інформаційно-комунікаційних технологій, а й стратегічного інструменту підвищення ефективності державного управління, зміцнення інституціональної спроможності, активізації інноваційних процесів і забезпечення проактивного відновлення та довгострокового розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумови формування сучасного інституціонального базису цифровізації національної економіки та забезпечення її конкурентоспроможності активно досліджуються як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній науці. У сучасних наукових працях цифрова трансформація розглядається не лише як процес широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери

економічної діяльності, а і як комплексна інституційна трансформація, що охоплює зміну механізмів державного регулювання, системи управління, моделей взаємодії економічних агентів та засад функціонування національного господарства.

Значна увага у наукових дослідженнях приділяється сучасному стану та перспективам розвитку сектора інформаційно-комунікаційних технологій України як одного з ключових драйверів цифрової трансформації економіки. Зокрема, П. Куцик та ін. обґрунтовують визначальну роль ІТ-індустрії у формуванні інноваційної моделі економічного розвитку, підвищенні продуктивності праці, нарощуванні експортного потенціалу та інтеграції України до глобального цифрового простору. Автори наголошують, що подальший розвиток ІТ-сектора потребує удосконалення інституціональних умов функціонування, розвитку людського капіталу, стимулювання інноваційної діяльності та підвищення ефективності державної політики [1; 2, с. 346-361]. Подібних висновків дотримуються А. Процикевич та К. Процикевич, які відзначають стійке зростання ролі сектора ІКТ у структурній модернізації економіки України та акцентують увагу на необхідності формування сучасної нормативно-правової бази, розвитку цифрової інфраструктури й стимулювання технологічного підприємництва [3, с. 430-434].

Окремий напрям наукових досліджень присвячений обґрунтуванню державної політики розвитку цифрової економіки та реалізації потенціалу ІТ-сектора. Так, Т. Васильців та ін. доводять, що ефективність державної політики має базуватися на комплексному поєднанні інституційних, організаційно-економічних та фінансових інструментів, спрямованих на підтримку інноваційної активності, стимулювання цифрового підприємництва, розвитку людського капіталу та формування конкурентних переваг України на світовому ринку цифрових технологій [4, с. 56-63]. Водночас у дослідженні [5, с. 162-168] обґрунтовується значення сектора інформаційно-комунікаційних технологій як ключового чинника формування *SMART*-спеціалізації регіонів, розвитку інноваційних екосистем та забезпечення структурної модернізації економіки на регіональному рівні.

Важливий напрям сучасних досліджень стосується інституціонального забезпечення процесів цифровізації. Зокрема, у праці [6, с. 26-31] узагальнено світовий досвід державного управління цифровою трансформацією та наголошено, що успішна реалізація цифрової політики безпосередньо залежить від сформованості інституційної архітектури, узгодженості діяльності державних органів, стабільності нормативно-правового забезпечення та наявності достатнього ресурсного потенціалу. Також наголошено, що саме інституціональні механізми створюють необхідні передумови для швидкого впровадження цифрових технологій, розвитку цифрових сервісів та підвищення ефективності функціонування державного сектору.

Окремий блок наукових праць присвячений дослідженню цифрових платформ як одного із базових інститутів цифрової економіки. Так, Т. Пушкар

розглядає цифрові платформи як ефективний інструмент оптимізації стратегічного управління підприємствами, підвищення якості прийняття управлінських рішень та забезпечення адаптивності бізнесу до динамічних змін зовнішнього середовища [7, с. 213-220]. Натомість Д. Райко акцентує увагу на ролі цифрових платформ у розвитку маркетингу відносин, інтеграції учасників ринку та формуванні нових механізмів взаємодії між виробниками, постачальниками та споживачами [8]. Подальший розвиток цієї проблематики представлено у праці К. Січкаренко, де обґрунтовано концептуальні підходи до класифікації цифрових платформ, визначено їх роль у забезпеченні взаємодії між економічними агентами, формуванні нових бізнес-моделей та прискоренні процесів цифровізації економіки [9].

Сучасні дослідження дедалі більше орієнтуються на оцінювання впливу цифрових платформ на систему управління підприємствами та економічну безпеку. Так, Б. Харченко, Л. Лігоненко та ін. доводять, що цифрові платформи – важливий інструмент удосконалення менеджменту, автоматизації управлінських процесів і підвищення результативності діяльності суб'єктів господарювання [10; 11, с. 220-227]. Аналогічних висновків доходять В. Коваль та ін., які розглядають, як використання цифрових платформ управління сприяє підвищенню ефективності бізнес-процесів, оптимізації використання ресурсів, зміцненню економічної безпеки підприємств і формуванню їх конкурентних переваг в умовах цифрової економіки [12, с. 176-185].

Проблематика стратегічного управління цифровою трансформацією підприємств висвітлена у праці О. Мельника та М. Рудої, які доводять, що цифровізація має інтегруватися до системи стратегічного менеджменту підприємств, визначаючи нові напрями розвитку бізнес-моделей, підходів до управління ресурсами та механізмів забезпечення конкурентоспроможності [13, с. 196-209]. Подібну позицію займають В. Томах та ін., які розглядають цифрову трансформацію управління підприємствами як важливу передумову забезпечення сталого розвитку, технологічної модернізації та впровадження сучасних креативних управлінських рішень [14].

Водночас аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що переважна більшість досліджень присвячена окремим аспектам цифрової трансформації економіки, розвитку ІКТ-сектора, цифрових платформ, цифровізації підприємств або державної політики у сфері цифровізації. Натомість недостатньо комплексно дослідженими залишаються питання формування цілісного інституціонального базису цифровізації національної економіки, який би інтегрував нормативно-правові, організаційно-економічні, інституційні, інноваційні та цифрові механізми забезпечення конкурентоспроможності України в умовах глобальної цифрової трансформації, воєнних викликів та післявоєнного відновлення. Саме необхідність наукового обґрунтування

напрямів удосконалення такого інституціонального базису визначає актуальність подальших досліджень у цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування напрямів удосконалення інституціонального базису цифровізації та посилення конкурентоспроможності національної економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних умов реалізація потенціалу цифрової трансформації набуває критичного значення для забезпечення стійкого розвитку національної економіки. Водночас результативність цифровізації значною мірою визначається якістю інституціонального середовища, тобто спроможністю держави сформувати комплекс сприятливих нормативно-правових, організаційно-економічних та управлінських умов для розвитку цифрових платформ, стимулювання інноваційного підприємництва, активізації інвестиційної діяльності у високотехнологічних секторах і прискорення технологічної модернізації. У цьому контексті удосконалення інституціонального базису цифровізації повинно розглядатися як один із стратегічних пріоритетів державної політики, оскільки саме він створює необхідні передумови для структурної перебудови економіки на інноваційно-технологічних засадах, підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення ефективного післявоєнного відновлення України.

На нашу думку, повноцінно сформоване та ефективно функціонуюче інституціональне середовище цифрової трансформації економіки України забезпечує реалізацію комплексу взаємопов'язаних функцій, які охоплюють основні напрями розвитку цифрової економіки (рис. 1). Зокрема, воно формує сучасне правове поле здійснення господарської діяльності, створює сприятливі умови для функціонування суб'єктів цифрової економіки, забезпечує систему економічних стимулів до інноваційної та відповідальної поведінки, сприяє розвитку партнерських відносин між державою, бізнесом і науковою сферою, розширює можливості виходу на внутрішні та зовнішні ринки, а також забезпечує умови для масштабування цифрових рішень, підвищення мобільності ресурсів і прискорення технологічного розвитку.

Виходячи із зазначеного, інституціональний базис цифровізації та посилення конкурентоспроможності національної економіки доцільно трактувати як цілісну систему взаємопов'язаних інститутів, нормативно-правових положень, організаційно-управлінських механізмів, економічних інструментів і регуляторних рішень, спрямованих на формування сприятливого середовища для цифрової

трансформації, інноваційного розвитку та технологічної модернізації. За сучасних умов такий інституціональний базис набуває не лише економічного, а й стратегічного безпекового значення, оскільки цифровізація дедалі більше виступає чинником зміцнення економічної стійкості держави, підвищення ефективності публічного управління, розвитку оборонно-технологічного потенціалу, підтримання критичної інфраструктури та збереження людського капіталу як ключового ресурсу довгострокового розвитку країни.

З огляду на функціональне призначення інституціонального базису в забезпеченні економічного розвитку, державна політика цифрової трансформації національного господарства України має ґрунтуватися на формуванні цілісної багаторівневої системи інституційного забезпечення, спроможної створити необхідні передумови для технологічної модернізації, структурної трансформації економіки, розвитку цифрових ринків і зміцнення міжнародної конкурентоспроможності держави. Особливістю сучасного етапу суспільно-економічного розвитку є те, що цифровізація перестає бути окремим напрямом технологічних змін і трансформується в універсальний інструмент модернізації виробничих процесів, державного управління, суспільних відносин та системи національної безпеки.

Базовим елементом цієї системи виступає нормативно-правова складова, яка визначає інституційні рамки функціонування цифрової економіки шляхом формування системи правових норм, регуляторних механізмів і стандартів. Її призначення полягає у створенні сучасного правового середовища для розвитку електронної комерції, цифрових платформ, електронної ідентифікації, цифрових державних сервісів, управління даними, кібербезпеки, захисту інформаційних ресурсів, використання технологій штучного інтелекту, цифрових активів та інноваційної діяльності. Саме нормативно-правове забезпечення визначає правила взаємодії учасників цифрової економіки, формує правові гарантії ведення підприємницької діяльності, сприяє залученню інвестицій у високотехнологічні сектори та створює умови для розвитку цифрового підприємництва. Одним із ключових напрямів удосконалення цієї складової є гармонізація національного законодавства із правом Європейського Союзу та міжнародними цифровими стандартами, що виступає необхідною передумовою інтеграції України до європейського цифрового простору.

Рис. 1. Функціонально-логічна схема розвитку інституціонального базису цифровізації економіки в Україні

Джерело: авторська розробка

Наступною складовою інституціонального базису є організаційно-управлінський компонент, який забезпечує практичну реалізацію нормативно-правових засад цифрової трансформації через систему державних інституцій, механізмів координації, управлінських рішень та організаційних структур. До його складу належать центральні та регіональні органи публічного управління, відповідальні за цифровий розвиток, механізми міжвідомчої взаємодії, інструменти стратегічного планування, системи моніторингу й оцінювання результативності цифрових реформ, а також механізми координації процесів цифровізації на державному, регіональному та галузевому рівнях. Основною

функцією цієї складової є забезпечення узгодженості державної політики, концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках цифрового розвитку, формування ефективної моделі цифрового врядування та інтеграція сучасних цифрових рішень у діяльність органів влади, бізнесу й суспільства. Від рівня розвитку організаційно-управлінських механізмів безпосередньо залежить спроможність держави своєчасно реагувати на технологічні виклики та забезпечувати адаптивність економіки до змін цифрового середовища.

Важливе місце у структурі інституціонального базису посідає інфраструктурна складова, яка формує матеріально-технічні, технологічні та

комунікаційні передумови функціонування цифрової економіки. З огляду на її багатокомпонентний характер доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних елементів. Перший із них становить цифрова інфраструктура, що охоплює широкосмугові мережі доступу до Інтернету, мобільні комунікації, центри обробки даних, хмарні сервіси, цифрові платформи, системи електронної ідентифікації та сучасні цифрові мережі. Її розвиток створює базові умови для функціонування цифрової економіки, забезпечує доступ населення й бізнесу до цифрових сервісів та сприяє скороченню цифрової нерівності між територіями.

Другим елементом інфраструктурної складової виступає інноваційно-технологічна інфраструктура, яка об'єднує технопарки, науково-дослідні центри, інноваційні хаби, бізнес-інкубатори, стартап-екосистеми, кластери та механізми трансферу технологій. Її ключове призначення полягає у створенні сприятливих умов для розроблення, впровадження та комерціалізації цифрових інновацій, розвитку високотехнологічних виробництв, активізації підприємницької діяльності та зміцнення конкурентних позицій вітчизняного сектора інформаційно-комунікаційних технологій.

Третім елементом інфраструктурної складової доцільно визначити цифрові платформи взаємодії між державою, бізнесом, науково-освітньою сферою, інноваційними структурами та іншими учасниками цифрової трансформації. Їх функціонування забезпечує інтеграцію суб'єктів цифрової економіки, ефективний обмін інформацією, знаннями, технологіями та інноваційними рішеннями, сприяє формуванню цифрових екосистем, розвитку державно-приватного партнерства й створенню сприятливого інституційного середовища для інноваційного підприємництва.

Окремого значення в сучасних умовах набуває інфраструктура цифрової безпеки та стійкості, яка охоплює системи кібербезпеки, захисту критичної цифрової інфраструктури, механізми протидії кіберзагрозам та інструменти забезпечення цифрового суверенітету держави. В умовах воєнних і гібридних загроз саме цей компонент визначає рівень захищеності державних інформаційних ресурсів, стабільність функціонування цифрових сервісів, безперервність роботи критичної інфраструктури та загальну стійкість економіки до зовнішніх дестабілізуючих чинників.

Наступною структурною складовою інституціонального базису є ресурсне забезпечення цифрової трансформації, яке охоплює матеріально-технічні, технологічні, фінансові та кадрові ресурси. Водночас визначальне значення мають фінансово-інвестиційний і кадровий компоненти. Фінансово-інвестиційне забезпечення передбачає використання державних програм підтримки цифровізації, механізмів стимулювання інвестицій у високотехнологічні сфери, грантових інструментів, державно-приватного партнерства, венчурного фінансування, міжнародної технічної допомоги та інших джерел залучення капіталу.

Не менш важливим компонентом ресурсного забезпечення є людський капітал, розвиток якого передбачає формування сучасної системи цифрових компетентностей, професійної освіти, підготовки та перепідготовки кадрів відповідно до потреб цифрової економіки. Саме висококваліфіковані людські ресурси забезпечують здатність економіки до створення, адаптації та ефективного використання цифрових технологій, генерування інновацій і розвитку високотехнологічних видів економічної діяльності, що визначає довгострокову конкурентоспроможність країни.

Завершальною складовою запропонованого інституціонального базису є інтеграційний компонент, спрямований на забезпечення повномасштабної інтеграції України до європейського та світового цифрового простору. Його функціональне призначення полягає у гармонізації національної цифрової політики із європейськими нормами та стандартами, участі у міжнародних технологічних програмах, розвитку транскордонної цифрової співпраці, розширенні міжнародного науково-технологічного партнерства та інтеграції українських підприємств у цифрові ланцюги створення доданої вартості.

Функціональне призначення інтеграційної складової визначається тим, що сучасна цифрова економіка розвивається у глобалізованому технологічному просторі, де рівень міжнародної інтегрованості держави безпосередньо впливає на її можливості щодо залучення інвестицій, освоєння передових технологій, доступу до інноваційних ресурсів та розширення присутності на світових ринках. Реалізація інтеграційного компонента інституціонального базису створює передумови для прискорення технологічної модернізації національної економіки, зміцнення експортного потенціалу сектора інформаційно-комунікаційних технологій, активізації міжнародного науково-технологічного співробітництва та розвитку транскордонної кооперації. У довгостроковій перспективі саме інтеграційна складова забезпечує повноцінне входження України до європейського та глобального цифрового простору як конкурентоспроможного й технологічно спроможного учасника.

Водночас інституціональне забезпечення цифрової трансформації має бути орієнтоване на підвищення системності, узгодженості та ефективності процесів технологічної модернізації національного господарства. Його основне функціональне призначення полягає у формуванні інституційного середовища, в межах якого цифровізація набуває характеру комплексного механізму структурної перебудови економіки, підвищення продуктивності виробництва, модернізації системи державного управління та розвитку високотехнологічного інноваційного підприємництва.

За таких умов інституціональний базис має забезпечувати інтегрованість усіх складових цифрової трансформації, координацію діяльності суб'єктів цифрової економіки, скорочення транзакційних витрат, усунення інституційних обмежень та формування дієвих стимулів до широкомасштабного

впровадження цифрових технологій у виробничу, управлінську та соціально-економічну сфери. Водночас оцінювання ефективності такого базису не має обмежуватися кількісними показниками цифровізації або масштабами впровадження цифрових рішень. Більш репрезентативним критерієм виступає рівень конкурентоспроможності національної економіки, її здатність формувати й підтримувати довгострокові технологічні переваги.

Водночас недостатній рівень розвитку інституціонального забезпечення, нестабільність регуляторного середовища, нерозвиненість цифрової інфраструктури, фрагментарність державної політики та недостатня координація процесів цифровізації можуть суттєво стримувати технологічне оновлення економіки, обмежувати інноваційну активність, посилювати технологічну залежність країни та знижувати її конкурентні позиції на світових ринках. Це дає підстави стверджувати, що цифрова трансформація і конкурентоспроможність національної економіки перебувають у відносинах взаємного посилення, тоді як інституціональне середовище виступає системоутворювальним механізмом, який забезпечує ефективну взаємодію між цими процесами.

Стратегічним результатом формування ефективного інституціонального базису цифровізації має стати суттєве зміцнення технологічної конкурентоспроможності економіки України, що проявлятиметься через систему взаємопов'язаних соціально-економічних ефектів. Насамперед очікується зростання частки високотехнологічного експорту, що відображатиме поступовий перехід від переважно сировинної моделі розвитку до економіки, орієнтованої на виробництво продукції з високою доданою вартістю, розвиток сектора ІКТ, цифрових сервісів, оборонно-промислових технологій та інших високотехнологічних виробництв. Не менш важливими результатами мають стати стає зростання валового внутрішнього продукту, забезпечене насамперед інноваційною діяльністю, розвитком економіки знань, технологічною модернізацією та підвищенням ефективності використання ресурсів, а також істотне підвищення продуктивності праці завдяки автоматизації виробничих процесів, впровадженню технологій штучного інтелекту, цифрових платформ, роботизації та сучасних цифрових інструментів управління.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Обґрунтовано, що ефективне інституціональне забезпечення цифрової трансформації виступає визначальною передумовою формування конкурентоспроможної, технологічно розвиненої та стійкої моделі національної економіки України. Його роль полягає у створенні якісного інституційно-правового середовища та дієвих організаційно-управлінських механізмів, необхідних для реалізації системних цифрових перетворень, структурної модернізації економіки й забезпечення довгострокового інноваційного розвитку. У результаті дослідження визначено, що інституціональний базис цифровізації та підвищення конкурентоспроможності національної економіки

формується сукупністю взаємопов'язаних компонентів, до яких належать нормативно-правова база, організаційно-управлінська система, інфраструктурне забезпечення (цифрова, інноваційно-технологічна та безпекова інфраструктура, а також цифрові платформи взаємодії), ресурсний блок (фінансово-інвестиційний і кадровий потенціал) та інтеграційна підсистема, орієнтована на поглиблення європейської цифрової інтеграції.

Доведено, що подальше вдосконалення інституціонального базису цифровізації та зміцнення конкурентоспроможності економіки України потребує реалізації комплексної системи взаємоузгоджених інструментів державної політики, спрямованих на усунення існуючих інституційних обмежень і дисфункцій кожної із його структурних складових. До пріоритетних напрямів віднесено вдосконалення нормативно-правового регулювання цифрової економіки та його гармонізацію із законодавством і цифровими стандартами Європейського Союзу; формування інтегрованої системи стратегічного управління цифровою трансформацією; розвиток сучасної цифрової та інноваційно-технологічної інфраструктури на основі технологій Індустрії 4.0, хмарних обчислень, центрів обробки даних і цифрових екосистем; зміцнення інституцій кібербезпеки та цифрової стійкості; створення єдиних цифрових платформ взаємодії між органами влади, бізнесом, науковою й освітньою сферами та громадянським суспільством; запровадження ефективних механізмів фінансово-інвестиційної підтримки цифрової трансформації, інноваційної діяльності та сфери досліджень і розробок; модернізацію системи професійної підготовки кадрів, розвиток цифрових компетентностей і людського капіталу, а також поглиблення інтеграції України до європейських цифрових, науково-технологічних та інноваційних екосистем.

Реалізація запропонованого комплексу інструментів державного регулювання забезпечить формування цілісного, адаптивного та інституційно збалансованого середовища цифрової трансформації, яке стане основою для прискорення технологічної модернізації національного господарства, активізації інноваційної діяльності, підвищення економічної стійкості та зміцнення міжнародної конкурентоспроможності України в умовах глобальної цифрової трансформації.

У перспективі подальші дослідження мають бути спрямовані на всебічне вивчення ролі цифровізації та розвитку інноваційних екосистем у формуванні нового типу інвестиційного клімату, орієнтованого на економіку знань, стартап-культуру та технологічне підприємництво.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куцик П., Туліка Н., Процикевич А. Стан та перспективи розвитку ІТ-індустрії України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://surli.cc/zbxknf>
2. Куцик П., Лупак Р., Щупаківський Р., Качан О., Вірт М. Концептуальні засади узгодження

галузових структурних зрушень із потребами забезпечення конкурентоспроможності економіки в умовах цифрових трансформацій. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 2 (55). С. 346–361. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4284>

3. Процикевич А. І., Процикевич К. І. Сучасні тенденції розвитку сектора ІКТ в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 6. С. 430–434. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-67>

4. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Штець Т. Ф. Обґрунтування стратегічних напрямів, цілей та заходів державної політики реалізації потенціалу ІТ-сектору економіки України. *Підприємство і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 56–63. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-10>

5. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В. Роль сектору інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні та реалізації потенціалу SMART-спеціалізації на регіональному рівні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство*. 2019. № 5 (110). С. 162–168. URL: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-5-30>

6. Щупаківський Р. В. Світовий досвід налагодження та розбудови системи державного управління процесами цифровізації: інституційний базис та ресурсне забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2023. № 9. С. 26–31. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-26-31>

7. Пушкар Т. Цифрові платформи як інструмент оптимізації стратегічних рішень. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2 (53). С. 213–220. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-29>

8. Райко Д. В. Цифрові платформи як інструмент розвитку маркетингу відносин у B2C та B2B-сегментах. *Актуальні питання економічних наук*. 2026. № 21. URL: <https://surl.li/ljjjz>

9. Січкаренко К. О. Цифрові платформи: підходи до класифікації та визначення ролі в економічному розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35. С. 28–32. URL: <https://surl.li/gbirzy>

10. Харченко Б. С., Ткаченко С. О., Мандзюк О. М. Цифрові платформи як інструмент підвищення ефективності менеджменту. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 18. URL: <https://surl.li/bzjefj>

11. Лігоненко Л. О. Вплив цифровізації на систему управління результативністю підприємств та формування стратегії їх діяльності. *Економічний простір*. 2025. № 199. С. 220–227. URL: <https://doi.org/10.30838/EP.199.220-227>

12. Коваль В. В., Камінський О. Є., Редьква О. З., Онофрійчук О. П., Капранова Л. Г. Цифрові платформи управління як інструмент трансформації та підвищення економічної безпеки підприємств. *Проблеми економіки*. 2025. № 3 (65). С. 176–185. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-3-176-185>

13. Мельник О. Г., Руда М. В. Стратегічні аспекти цифрової трансформації бізнесу.

Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2024. № 2 (12). С. 196–209. URL: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.02.196>

14. Томах В. В., Сігасєва Т. Є., Мартиненко М. В. Цифрова трансформація управління підприємствами України у контексті сталого розвитку: інноваційні рішення, креативні технології. *Академічні візії*. 2023. № 18. URL: <https://surl.li/avjdx>

REFERENCES

1. Kutsyk, P., Tulika, N. and Protsykevych, A. (2024), State and prospects of development of the IT industry in Ukraine, *Economy and Society*, № 67, available at: <https://surl.li/cc/bxknf>

2. Kutsyk P., Lupak R., Shchupakivskiy R., Kachan O. and Virt M. (2024), Conceptual principles of coordination of sectoral structural changes with the need to ensure the competitiveness of the economy in the conditions of digital transformations, *Financial and credit activity problems of theory and practice*, «2 (55), s. 346–361, available at: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4284>

3. Protsykevych, A. and Protsykevych, K. (2023), Current trends in the development of the ICT sector in Ukraine, *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, № 6, s. 430–434, available at: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-67>

4. Vasylytsiv, T., Lupak, R. and Shtets, T. (2018), Substantiation of strategic directions, goals and measures of state policy for realization of the IT sector potential in Ukraine, *Entrepreneurship and Trade*, № 23, s. 56–63, available at: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-10>

5. Vasylytsiv, T., Lupak, R. and Rudkovskiy, O. (2019), The role of the information and communication technology sector in the formation and implementation of the SMART specialization potential at the regional level, *State and Regions. Series: Economics and Entrepreneurship*, № 5 (110), s. 162–168, available at: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-5-30>

6. Shchupakivskiy, R. (2023), World experience in establishing and developing the public administration system for digitalization processes: institutional basis and resource support, *Biznes Inform*, № 9, s. 26–31, available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-26-31>

7. Pushkar, T. (2025), Digital platforms as a tool for optimizing strategic decisions, *Sustainable Development of Economy*, № 2 (53), s. 213–220, available at: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-29>

8. Raiko, D. (2026), Digital platforms as a tool for relationship marketing development in B2C and B2B segments, *Actual Issues of Economic Sciences*, № 21, available at: <https://surl.li/ljjjz>

9. Sichkarenko, K. (2018), Digital platforms: approaches to classification and defining their role in economic development, *Black Sea Economic Studies*, № 35, s. 28–32, available at: <https://surl.li/gbirzy>

10. Kharchenko, B., Tkachenko, S. and Mandziuk, O. (2025), Digital platforms as a tool for improving management efficiency, *Actual Issues of Economic Sciences*, № 18, available at: <https://surl.li/bzjefj>

11. Lihonenko, L. (2025), Digitalization in enterprise performance management and strategy formation: Impact and transformational potential, *Economic Scope*, № 199, s. 220–227, available at: <https://doi.org/10.30838/EP.199.220-227>

12. Koval, V., Kaminskyi, O., Redkva, O., Onofriichuk, O. and Kapranova, L. (2025), Digital management platforms as a tool for transformation and improvement of enterprise economic security, *Problems of Economy*, № 3 (65), s. 176–185, available at: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-3-176-185>

13. Melnyk, O. and Ruda, M. (2024), Strategic aspects of digital business transformation, *Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development*, № 2 (12), s. 196–209, available at: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.02.196>

14. Tomakh, V., Sihaieva, T. and Martynenko, M. (2023), Digital transformation of enterprise management in Ukraine in the context of sustainable development: innovative solutions and creative technologies, *Academic Visions*, № 18, available at: <https://surl.li/avjdax>

Стаття надійшла: 06.07.2026

Стаття прийнята: 10.08.2026

Стаття опублікована: 31.08.2026